

פני האל, מגע האדם: האיקונה בעולם הביזנטי

Face of God, Touch of Man – The Icon in the Byzantine World

0821-6560-01

סמסטר ב', תשע"ד

ד"ר אנסטסיה קשמן

שיעור בחירה

שעת קבלה של המרצה ומיקום: ביום של השיעור, בתיאום מראש.

טלפון: 02-5663020

דוא"ל: anastasia.keshman@mail.huji.ac.il

תיאור הקורס

קורס זה יבחן את תופעת הערצת האיקונות אשר עומדת במרכזה של הדת הנוצרית האורתודוקסית. נלמד על ראשית התופעה בתרבות הנוצרית הקדומה. נעקוב אחר התמורות החשובות שחלו בה במהלך מאות השנים בתרבות הביזנטית והפוסט-ביזנטית – מהבחינה הצורנית, הסגנונית והטכנית. נעמוד על הסיבות התיאולוגיות הרשמיות להערצת חפצי אמנות אלו ואף על דרכי הערצתם, הן בחלל הכנסייה והן על-ידי המאמין הפשוט. נתמקד במספר איקונות בעלת חשיבות מיוחדת לגבי הנוצרים האורתודוקסיים, וכן נבדוק האם נותרה האיקונה הביזנטית נחלתה של הנצרות המזרחית בלבד, או שמא היא מהווה גם חלק מן החוויה הדתית הקתולית. לבסוף, ננסה לבחון מה מקומה של האיקונה בעולמו של המאמין המודרני. הקורס כולל קריאת חובה באנגלית. הקורס יכלול סיורים בארץ.

The course will examine the phenomenon of the veneration of icons. Production and veneration of icons stands at the very heart of the Christianity since the early Christian era and it continues to be so in Orthodox Christianity today. The course will highlight important milestones in the centuries-long history of icons in the Byzantine and Post-Byzantine culture. It will confront the formal theological background of image veneration with the ways icons are venerated by the simple believer. We shall analyze some of the technical and formal aspects of icon production. Special focus of the course will be the famous miracle working icons, familiar to every Orthodox believer. The course will question whether icon veneration is limited to the realm of Orthodox Christianity, or it spread to the Catholic world, as well. Finally, the place of icons in the religious experience of contemporary believers will be examined. The course is

based on weekly obligatory reading in English. The course includes tours in Israel.

דרישות הקורס וחובות התלמידים

נוכחות חובה בשיעורים בכיתה, הכנה של שיעורי בית שוטפים (הכנת חומר הלימוד וקריאת ספרות המחקר באנגלית), בחינה מסכמת.

מטלת סוף הקורס

בחינה מסכמת

מרכיבי הציון הסופי

- הכנת שיעורי בית, קריאת ספרות מחקר והשתתפות בכיתה - 30%
- בחינה מסכמת - 70%

נושאי השיעורים (נתון לשינויים)

הקריאה הספציפית בכל ספר (העמודים המדויקים) תקבע בהתאם למהלך הדיון בכיתה.

1. מבוא. הגדרת מונחי היסוד של הקורס

קריאת חובה :

- Weitzmann, K., *The Icon. Holy Images Sixth to Fourteenth Century*, London and New York, 1978.

2. מקורות האיקונה – מקורות בעולם העתיק, קביעת האיקונוגרפיה

קריאת רשות מתוך :

- Belting, H., *Likeness and Presence: A History of the Image before the Era of Art*, Chicago, 1994, chapters. 5-6.

3. התיאולוגיה של האיקונה – העמדה הרשמית של הכנסייה האורתודוקסית

קריאת רשות :

- Kartsonis, A., "The Responding Icon", in: Safran, L. (ed.), *Heaven on Earth: Art and the Church in Byzantium*, University Park, PA, 1998, pp. 58-80.

4. היסטוריה של האיקונה – מקומו של האיקונוקליזם בפולחן האיקונה

קריאת חובה :

- Decree of the Second Council of Nicea, 787.

5. האיקונה והשריד הקדוש

קריאת רשות מתוך :

- Vikan, G., *Sacred Images and Sacred Power in Byzantium*, London, 2003.

6. איקונות מחוללות נסים והאיקונות המפורסמות ביותר בעולם האורתודוכסי

קריאת רשות מתוך :

- Pentcheva, B.V., *Icons and Power: The Mother of God in Byzantium*, University Park, Pa., 2006.

7. מקומה של האיקונה בתוכניות העיטור של הכנסיות האורתודוכסיות

קריאת חובה מתוך :

- Demus, O., *Byzantine Mosaic Decoration*, New York, 1970 (first published 1948).

8. תופעת האיקונוסטאזיס

קריאת חובה מתוך :

- Belting, H., *Likeness and Presence: A History of the Image before the Era of Art*, Chicago, 1994, ch. 12.

9. פולחן הערצת האיקונות – פולחן רשמי ופרטי

קריאת רשות :

- Ševčenko, N.P., "Icons in the Liturgy", *Dumbarton Oaks Papers*, 45 (1991), pp. 45-57.

10. טכניקות האיקונה – אנקאוסטיק, טמפרה, ציורי קיר, ועוד

קריאת רשות מתוך :

- Hetherington, P. (ed.), *The 'Painter's Manual' of Dionysius of Fourna*, London, 1974.

11. כיסויי האיקונות מחומרים יקרים

קריאת חובה :

- Durand, J., "Precious-Metal Icon Revetments", in: Evans, H.C. (ed.), *Byzantium: Faith and Power (1261-1557)*, New York and New Haven, 2004, pp. 242-257.

12. האיקונה בנצרות המערבית – האיקונה הקתולית

קריאת רשות :

- Wolf, G., "From Mandylion to Veronica: Picturing the "Disembodied" Face and Disseminating the True Image of Christ in the Latin West", in: Kessler, H. L. and Wolf, G., *The Holy Face and the Paradox of Representation*, (Villa Spelman colloquia, 6), Bologna, 1998, pp. 153-179.

13. האיקונה בעולם המודרני

קריאת רשות מתוך אתר האמן :

- Aidan Hart (Contemporary Orthodox Iconographer)

14. סיור

- Beckwith, J., *Early Christian and Byzantine Art*, New Haven and London, 1979.
- Belting, H., *Likeness and Presence: A History of the Image before the Era of Art*, Chicago, 1994.
- Brubaker, L., "Icons before Iconoclasm?", in: *Morfologie sociali e culturali in Europa fra tarda antichita e alto Medioevo*, Spoleto, 1998, vol. 2, pp. 1215-1254.
- Brubaker, L., and Haldon, J. F., *Byzantium in the Iconoclast Era (c. 680-850): A History*, Cambridge and New York, 2011.
- Cameron, A., "The Language of Images: The Rise of Icons and Christian Representations", in: Diana Wood (ed.), *The Church and the Arts* (Studies in Church History, 25), Oxford, 1995.
- Cormack, R., *Byzantine Art*, Oxford, 2000.
- Cormack, R., *Painting the Soul: Icons, Death Masks and Shrouds*, London, 1997.
- Cormack, R., *Writing in Gold: Byzantine Society and Its Icons*, London, 1985.
- Cutler, A., *Image Making in Byzantium, Sasanian Persia and the Early Muslim World: Images and Cultures*, Farnham, 2009.
- Demus, O., *Byzantine Mosaic Decoration*, New York, 1970 (1948).
- Dagron, G., "Holy Images and Likeness", *Dumbarton Oaks Papers*, 45 (1991), pp. 23-33.

- Durand, J., "Precious-Metal Icon Revetments", in: Evans, H.C. (ed.), *Byzantium: Faith and Power (1261-1557)*, New York and New Haven, 2004, pp. 242-257.

- Eastmond, A., James, L., and Cormack, R. (eds.), *Icon and Word: The Power of Images in Byzantium; Studies Presented to Robin Cormack*, London, 2003.

- Evans, H.C. (ed.), *Byzantium: Faith and Power (1261-1557)*, exh. cat. Metropolitan Museum of Art, New York and New Haven, 2004.

- Evans, H.C. and Wixom, W.D., *The Glory of Byzantium: Art and Culture of the Middle Byzantine Era, A.D. 843-1261*, exh. cat. Metropolitan Museum of Art, New York, 1997.

- Evseyeva, L. (ed.), *A History of Icon Painting: Sources, Traditions, Present Day*, Moscow, 2005.

- Grabar, A., *Byzantium: From the Death of Theodosius to the Rise of Islam*, London, 1966.

- Grabar, A., *Christian Iconography: A Study of its Origins*, Princeton, 1969.

- Grabar, A., *Early Christian Art: From the Rise to Christianity to the Death of Theodosius*, New York, 1968.

- Hetherington, P. (ed.), *The 'Painter's Manual' of Dionysius of Fournas*, London, 1974.

- James, L., *Art and Text in Byzantine Culture*, Cambridge and New York, 2007.

- Jensen, R. M., *Understanding Early Christian Art*, New York, 2000.

- Kartsonis, A., "The Responding Icon", in: Safran, L. (ed.), *Heaven on Earth: Art and the Church in Byzantium*, University Park, PA, 1998, pp. 58-80.

- Kitzinger, E., *Byzantine Art in the Making: Main Lines of Stylistic Development in Mediterranean Art, 3rd-7th Century*, London, 1980.

- Kitzinger, E., *Early Medieval Art*, London, 1983 (1940).

- Kitzinger, E., “The Cult of Images in the Age before Iconoclasm”, *Dumbarton Oaks Papers*, 8 (1954), pp. 83-150.

- Ladner, G., “The Concept of the Image in the Greek Fathers and the Byzantine Iconoclastic Controversy”, *Dumbarton Oaks Papers*, 7 (1953), pp. 3-34.

- Lowden, J., *Early Christian and Byzantine Art*, London, 1997.

- Maguire, H., *Image and Imagination in Byzantine Art*, Aldershot and Burlington, VT, 2007.

- Maguire, H., *The Icons of Their Bodies: Saints and Their Images in Byzantium*, Princeton, NJ, 1996.

- Mango, C., *The Art of the Byzantine Empire 312-1453, Sources and Documents*, Princeton, NJ, 1972.

- Mathews, T., *Byzantium: From Antiquity to the Renaissance*, New Heaven and London, 1998.

- Nelson, R.S., *Later Byzantine Painting: Art, Agency, and Appreciation*, Aldershot and Burlington, VT, 2007.

- Ousterhout, R. and Brubaker, L. (eds.), *The Sacred Image East and West* (Illinois Byzantine studies, 4), Urbana, IL, 1995.

- Parani, M.G., *Reconstructing the Reality of Images: Byzantine Material Culture and Religious Iconography (11th-15th centuries)*, Leiden and Boston, 2003.

- Pentcheva, B.V., *Icons and Power: The Mother of God in Byzantium*, University Park, Pa., 2006.

- Pentcheva, B.V., *The Sensual Icon: Space, Ritual, and the Senses in Byzantium*, University Park, Pa, 2010.

- Piltz, E., *From Constantine the Great to Kandinsky: Studies in Byzantine and Post-Byzantine Art and Architecture*, Oxford, 2007.

- Rodley, L., *Byzantine Art and Architecture*, Cambridge, 1994.

- Safran, L., *Heaven on Earth: Art and the Church in Byzantium*, University Park, Pa., 1998.

- Ševčenko, N.P., "Icons in the Liturgy", *Dumbarton Oaks Papers*, 45 (1991), pp. 45-57.

- Talbot Rice, D., *Art of Byzantine Era*, New York, 1963.

- Tradigo, A., *Icons and Saints of the Eastern Orthodox Church*, Los Angeles, 2006.

- Vassilaki, M. (ed.), *Images of the Mother of God: Perceptions of the Theotokos in Byzantium*, London, 2005.

- Vikan, G., *Sacred Images and Sacred Power in Byzantium*, London, 2003.

- Volbach, W. F., *Early Christian Art*, London, 1961.

- Walter, C., *Pictures as Language: How the Byzantines Exploited Them*, London, 2000.

- Weitzmann, K., *Age of Spirituality. Late Antique and Early Christian Art, Third to Seventh Century*, New York, 1979.

- Weitzmann, K., *The Icon. Holy Images Sixth to Fourteenth Century*, London and New York, 1978.

- Wolf, G., "From Mandyllion to Veronica: Picturing the "Disembodied" Face and Disseminating the True Image of Christ in the Latin West", in: Kessler, H. L. and Wolf, G., *The Holy Face and the Paradox of Representation*, (Villa Spelman colloquia, 6), Bologna, 1998, pp. 153-179.

- Wolf, G., "Icons and Sites: Cult Images of the Virgin in Mediaeval Rome", in: Vassilaki, M. (ed.), *Images of the Mother of God: Perceptions of the Theotokos in Byzantium*, London, 2005, pp. 23-49.